

ดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Music and Life Living of Tai Yai People from Thungyao, Pai, Mae Hong Son

มณฑิรา ศิริสว่าง

Montira Sirisawang

ภาควิชาดนตรีและศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Department of Music and Performing Art, Faculty of Humanities and Social Sciences

Chiang Mai Rajabhat University

E-Mail : meimontira1974@gmail.com

(Received : November 27, 2019 Revised : March 11, 2020 Accepted : March 16, 2020)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ มีการตั้งรกรากยาวนานกว่า 200 ปี มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการทำการเกษตร และมีวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่เช่นเดียวกับพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อื่น วงดนตรีที่นิยมบรรเลงในงานประเพณีต่าง ๆ มากที่สุดคือ วงกลองกันยาว ซึ่งประกอบไปด้วยกลองกันยาว มอังก้าง (ฆ้องชุด) และฉาบ เป็นวงดนตรีที่ใช้เพื่อความบันเทิง ตลอดจนใช้ในขบวนแห่ต่าง ๆ ของชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่พบว่า ชุมชนตลอดจนสถานศึกษาในท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยบูรณาการวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่กับการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ทั้งรูปแบบของรายวิชาเสริมหลักสูตร และรูปแบบของกิจกรรมชมรม เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้สัมผัสวิถีวัฒนธรรมไทใหญ่ผ่านดนตรี ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทใหญ่ในด้านต่าง ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: ดนตรี วิถีชีวิต ชาวไทใหญ่ แม่ฮ่องสอน

Abstract

This research entitled “Music and Life Living of Tai Yai People from Thungyao, Pai, Mae Hong Son” is Ethnomusicology research with qualitative research methodology. Aims to Study the musical culture of Tai Yai ethnic group and the process of conservation in Thung Yao Subdistrict, Pai District, Mae Hong Son Province.

The result of this research found about the population majority in this subdistrict is Tai Yai ethnic group and established a community for over 200 years. There is a way of life and culture that is consistent with agriculture also has Tai Yai musical culture and it relate with other Tai Yai culture in the other areas. The popular Thai Yai musical ensemble and always performed in tradition culture is Klong Kon Yao (Shan long drum). Klong Kon Yao ensemble consist musical instrument with Mong Gang (set of Gong) and Shap (Cymbol). This ensemble usually performs for entertainment activities and the community parade.

The guideline for Tai Yai musical culture conservation is the participate process of community and educational institution in this area; integrate Tai Yai musical culture with the formal education by course in school curriculum. The preservation Tai Yai musical culture intended to the youth with musical socialization, leads to preserve other Tai Yai culture.

Keywords: Music, Way of life, Tai Yai people, Mae Hong Son

บทนำ

ประเทศไทยมีชาวไทยใหญ่อพยพเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย และเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ไม่นานนัก ที่ประเทศอินเดียในรัฐฮัสสัม มีชาวไทยใหญ่ที่อพยพจากประเทศพม่าเข้าไปตั้งรกรากเพื่อประกอบอาชีพเป็นระยะเวลามากกว่า 600 ปีขึ้นไป และประเทศลาว ในแถบภาคเหนือมีชาวไทยใหญ่ที่เรียกตนเองว่าไทใหญ่เหนืออาศัยอยู่ด้วย (Subcommittee on Culture of Mae Hong Son Province, 2011) จะเห็นได้ว่าปัจจุบันชาวไทยใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยกระจายเป็นอาณาบริเวณกว้าง ตั้งแต่บริเวณรัฐฮัสสัมของอินเดีย ทางตอนเหนือของพม่า ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ทางเหนือของไทใหญ่ และลาว ในเขตนี้อาจถือได้ว่าเป็นเขตตะเข็บชายแดนของอำนาจรัฐหรืออาณาจักรใหญ่มาตั้งแต่ในอดีต ได้แก่ อาณาจักรพยู อาณาจักรจีน อาณาจักรเวียดนาม อาณาจักรมอญ ปัจจุบันถือได้ว่าเป็นเมืองชายขอบชายแดนของอินเดีย พม่า จีน และลาว ด้วยเหตุที่ว่าเขตนี้เป็นพื้นที่เขตป่าใหญ่เขาสูง ทุ่งราบแคบ และไม่มีพื้นที่ที่ติดกับทะเล

ชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ตามหุบเขา แต่ละหุบเขามักจะตั้งชื่อเป็นชุมชน ระดับหมู่บ้าน หากเป็นที่ราบในหุบเขาที่กว้างใหญ่ก็อาจมีชุมชนขนาดใหญ่ที่ก่อตั้งเป็นเมือง หมู่บ้าน หรือที่ชาว

ไทใหญ่เรียกว่าม่านหรือว่าน (บ้าน) มีขนาดตั้งแต่ 20 หลังคาเรือน และมีขนาดใหญ่ตั้งแต่ 700-1000 หลังคาเรือน ตัวเมืองจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านอยู่ใกล้เคียงกัน และด้านหลังของเมืองส่วนใหญ่จะเป็นเชิงเขาหันหน้าเข้าสู่ทุ่งนา ชีวิตของไทใหญ่ผูกพันอยู่กับทุ่งนา ปลูกข้าว ปลูกผัก ถั่ว ไบยาสูบ แดงโมและพืชล้มลุกอื่น ๆ ฤดูกาลจะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตการทำงาน การประกอบพิธีกรรม และประเพณีทางศาสนาต่าง ๆ ตลอดปี เมืองไทใหญ่แต่ละเมือง มักจะมีต้นเสื่อเมือง อันเป็นต้นไม้ใหญ่ประจำเมืองซึ่งอยู่ห่างจากเมืองออกไปไม่กี่กิโลเมตร ทุกปีจะมีการไหว้เสื่อเมือง โดยมีเจ้าฟ้า ขุนนางอำมาตย์ต่าง ๆ รวมถึง ปู่กั้ง ปู่เหง ปู่สิ่ง และปู่กาบ ของทุกเขตทุกกิ่ง และทุกหมู่บ้านมาร่วมพิธี หมู่บ้านทุกแห่งจะมีเสื่อบ้านและหอเสื่อบ้านเพื่อให้ชาวบ้านทุกคนมาประกอบพิธีกรรม เพื่อความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน และเพื่อความอยู่ดีกินดี พืชพันธุ์เจริญงอกงาม วัว ควาย สัตว์เลี้ยงทั้งหลายเติบโต ปราศจากโรคภัย (Kanjanaphan & Samniang, 2016)

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ ถิ่นที่อยู่และความเชื่อประเพณี พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีนางฟ้า ทำให้ชีวิตของชาวไทใหญ่นั้นไม่แตกต่างจากชาวไทใหญ่ลื้อ ไทใหญ่นวนลาว ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่ขาว และไทใหญ่กลุ่มอื่น ๆ ถิ่นที่อยู่มีภูเขาสูง แม่น้ำกว้างใหญ่ เช่น แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำโขง อันเป็นแม่น้ำใหญ่สามสายในเขตชุมชนชาวไทใหญ่ไม่ได้เป็นเครื่องกีดขวางการติดต่อ รวมทั้งการไปมาหาสู่กันระหว่างชาวไทใหญ่และชาวไทใหญ่กลุ่มอื่น ขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ก็ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ในบริเวณเดียวกันและดินแดนที่ห่างออกไปด้วย (Subcommittee on Culture of Mae Hong Son Province, 2011)

นับเป็นเวลานานถึง 150 ปีมาแล้วที่ “ชาวไทใหญ่” ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากหลักฐานการบอกเล่าของ “จเร” คือ ผู้เรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นล้วนเป็นชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากดินแดนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศพม่าที่เรียกกันว่า “รัฐฉาน” แถบเมืองหมอกใหม่ เมืองนาย เมืองลานเคอ และเมืองอื่น ๆ แถบลุ่มแม่น้ำสาละวินเข้ามาอาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อราว พ.ศ. 2348 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (Subcommittee on Culture of Mae Hong Son Province, 2011)

ทางด้านศิลปะที่น่าสนใจของชาวไทใหญ่คือการรำและดนตรีซึ่งแตกต่างจากของล้านนา ยังมีการแสดงอื่น ๆ อีกหลายชุด ได้แก่ “ฟ้อนดาบ” หรือที่เรียกว่า ฟ้อนก้าแลว “ฟ้อนไต” เป็นการฟ้อนต้อนรับผู้มาเยือน รำหม่อง “ส่วยยี” เป็นการรำออกท่าทางคล้ายพม่า และ “มองเชิง” เป็นการรำประกอบเสียงกลองมองเชิง (Mae Hong Son Municipality Office, 2012)

จากระยะเวลาอันนานร่ำกว่าปีที่ผ่านมา ชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ยังดำรงชีวิตอยู่ โดยยึดเอาวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่าง “ไทใหญ่” ตลอดมา (Subcommittee on Culture of Mae Hong Son Province, 2011) แต่ด้วยอำเภอบายเป็นอำเภอที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการท่องเที่ยว ทำให้บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่ รวมทั้งการเป็นเจ้าของพื้นที่ในอำเภอบาย ทำให้อำเภอบายเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี พิธีกรรมที่เป็น อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ มีการขับเคลื่อนปรับเปลี่ยนไปตามสังคมหรือไม่ก็นัยยอมขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของชุมชน ความแตกต่างของวัฒนธรรมมีมากมายโดยเกิดจากหลากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยเรื่องความ

มั่นคง การแสวงหาทรัพยากร การหาถิ่นที่อยู่ใหม่ การอพยพย้ายถิ่นทำให้มีการเพิ่มและลดลงของประชากรชนเผ่าอย่างต่อเนื่องทั้งยังได้ก่อกำเนิดวัฒนธรรมของตนเอง (Yuangsri, 1997) นอกจากนั้น แม่ฮ่องสอนถือเป็นจังหวัดที่มีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรมมากกว่าในทุกจังหวัดของภาคเหนือ เนื่องจากกลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์เข้ามาอยู่ร่วมกัน เช่น ชนพื้นเมือง ชาวไทใหญ่ ชาวเขาเผ่ากระเหลียง เผ่าลีซอ เผ่าม้ง เผ่ามูเซอ เป็นต้น ทำให้เกิดความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม (Rueangwiset, 1994)

จากความสำคัญและความเป็นมาในข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาเรื่อง ดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อศึกษาเฉพาะสภาพข้อเท็จจริงของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ และการสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในปัจจุบันในพื้นที่ข้อมูล รวมถึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ในประเด็นของวัฒนธรรมดนตรี ได้แก่ เครื่องดนตรี จังหวะ ทำนอง การสืบทอด บทเพลงทั่วไป บทเพลงประกอบพิธีกรรม และพิธีกรรมทางดนตรี โดยผู้วิจัยคาดหวังไว้ว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีอันเป็นองค์ประกอบวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทใหญ่
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่กับการดำรงอยู่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่

คำถามการวิจัย

วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลักษณะเฉพาะและแนวทางในการอนุรักษ์อย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่องดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีขอบเขตการวิจัยในด้านเนื้อหาได้แก่ 1) การศึกษาประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอป่าปาย ในด้านประเพณีและพิธีกรรม 2) ศึกษาองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีประกอบด้วย เครื่องดนตรี จังหวะ ทำนอง การสืบทอด พิธีกรรมทางดนตรี บทเพลงทั่วไป และบทเพลงประกอบพิธีกรรม และ 3) การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่และการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่

2. ขอบเขตด้านบุคคล

บุคคลข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้คือชาวไทใหญ่ที่พักอาศัยอยู่ในตำบลทุ่งยาว ได้แก่ ประชาชนไทใหญ่ และผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน ผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 10 คน

3. ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้คือ ตำบลทุ่งยาว อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 โดยแบ่งขั้นตอนกิจกรรมได้ ดังนี้ 1) การสำรวจสภาพปัญหา รวมถึงการวิเคราะห์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ 2) การตรวจสอบสถานภาพในการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ 3) การศึกษาตามวัตถุประสงค์ และ 4) การจัดพิมพ์รายงานวิจัยและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และจดบันทึกเป็นหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีและวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ เพื่อให้วัฒนธรรมดนตรีของไทใหญ่ ตำบลทุ่งยาว สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน นอกจากนั้นแล้วยังสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีดนตรีไทใหญ่ด้วย

1. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาในภาพรวมของปัญหา มีขั้นตอนคือ ขั้นต้น และขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 การดำเนินการวิจัยขั้นต้น

1) การสำรวจข้อมูลทั่วไป โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวตนของบุคคลในพื้นที่ศึกษา

2) การศึกษาภาคสนามในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

2.1) การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ประชุมกลุ่ม ศึกษาภาคสนาม ศึกษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของไทใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่โดยเน้นวัฒนธรรมดนตรีที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชน

2.2) การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง (In-depth interview) ในเรื่องปัญหาที่พบ แนวทางการแก้ไข โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยข้อมูลดังกล่าวได้จากประชาชนชาวไทใหญ่ ครู เจ้าหน้าที่การปกครอง ที่เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้

2.3) การสนทนากลุ่ม (ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 6) ประกอบด้วยกลุ่มประชาชนชาวไทใหญ่ ตัวแทนชาวบ้าน เยาวชนชาวไทใหญ่ โดยเน้นการสนทนาในประเด็นบทบาทและความสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวไทใหญ่

2.4) สนทนากลุ่ม (ครั้งที่ 7) ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ครู และสถานประกอบการในมิติต่าง ๆ แบบองค์รวม

3) ประชากรเป้าหมาย ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนข้างต้น แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1) ประชาชนชาวไทยใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลทุ่งยาว โดยการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่ที่สะท้อนอัตลักษณ์

3.2) ศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ ผู้นำท้องถิ่น ผู้รู้ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในพื้นที่ โดยทำการวิเคราะห์ชุมชนในพื้นที่

1.2 การดำเนินการวิจัยขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้มองเห็นสภาพรวมของวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ในพื้นที่ ตลอดจนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงลึกจากบุคคลในวัฒนธรรมเป็นหลัก แบ่งรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นดังนี้

1) วิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่ ค้นหาปัญหาสถานภาพของวัฒนธรรม ประเพณีหรือพิธีกรรมที่เป็นประเด็นหลัก ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ครูอาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

2.1) ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ผู้วิจัยได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามที่ศึกษา ซึ่งใช้ระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลรวม 12 เดือน

2.2) ศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary source) ศึกษาจากเอกสารที่นำเสนอแนวคิด และประสบการณ์จากผู้เขียนโดยตรง ได้แก่ ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อด้านอินเทอร์เน็ต จากบทความทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีสื่อจากฐานข้อมูลแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาจากเอกสารในเชิงพื้นที่ศึกษา

3) วิธีการเก็บและประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม

3.1) สำรวจสถานะวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม สำรวจข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนตลอดจนการประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้

3.2) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในด้านปัญหา

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์สถานะของวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมร่วมกับการใช้วิธีทางมานุษยวิทยา โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนวัฒนธรรม

2) แนวทางสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง

3) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนต่อการวิจัย เช่น กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องบันทึกเสียง โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการใช้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม จากนั้นนำข้อมูลที่เก็บจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา รวมถึงการใช้แนวคิด ทฤษฎี การตีความ ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม และทฤษฎีทางมานุษยวิทยา และแนวคิดอื่น ๆ
2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่มใหญ่ และการสังเกตการณ์ หาสาเหตุของปัญหาใช้ตัวแบบการวิเคราะห์ SWOT หรือการใช้ Mind map หาปัญหา สาเหตุ ปัจจัย สรุปรูปจากการศึกษาเชิงคุณภาพ สอดคล้องกับผลข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อสรุปเป็นเป้าประสงค์ ทางด้าน องค์ความรู้วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม
3. การวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล มาเรียงลำดับประเด็นหลัก ๆ และ เลือกประเด็นที่สำคัญมาวิเคราะห์ พร้อมกับศึกษาจากเอกสารที่ค้นคว้ามาประกอบการพิจารณา เพื่อคัดเลือก ประเด็นที่สำคัญ และสรุปผลออกมาเป็นปัญหาสาเหตุปัจจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ข้อมูลส่วนนี้จะได้จากการประชุมกลุ่มของ ประชาชนชาวบ้านโดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการจดบันทึก การถ่ายภาพ การบันทึกภาพเคลื่อนไหว การบันทึกเสียง การสัมภาษณ์บุคคล และวิเคราะห์จำแนกประเด็น การสรุปข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ความรู้วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม สภาพสาเหตุ ปัญหาปัจจัย และแนวทางการพัฒนาร่วมกัน โดยเอาข้อมูลมาเรียงลำดับเพื่อให้ได้ ประเด็นหลักในการศึกษา
5. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ตรวจสอบกับประชาชนใน ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและการศึกษา อนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในภาพรวม

ผลการวิจัย

ชาวไทใหญ่ในพื้นที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยประเพณีวัฒนธรรมไทใหญ่ 12 เดือน นั้นมีความเกี่ยวข้องกับการทำบุญถวายทานอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ศิลปะวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่นอกจากการสร้างความเป็นกันเองแล้ว ยังใช้เป็นพุทธบูชาแก่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในบวรพุทธศาสนาอีกด้วย

การศึกษาดนตรีกับวิถีชีวิตชาวไทใหญ่พบว่าที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลายในลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรม มีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่และคนพื้นเมือง โดยมีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ดังนี้ กลองสะบัดไชย กลองปูจา กลองปู้แจ้ กลองตั้งโนง กลองสิ่งหม้อง กลองมอชิง ฉาบ การฟ้อนกายลาย การฟ้อนกิ่งกะหร่า และการฟ้อนโต

กลองกันยาวหรือกลองปู้แจ้มีส่วนประกอบดังนี้ หน้ากลอง ไทกลอง เล็บช้าง แอวกลอง และตีนกลอง และความถี่ที่แยกออก เป็น 5 เสียง ในขณะที่ตีเพียงแค่ครั้งเดียว โดยแบ่งเป็นเสียงหน้าและเสียงหลังหรือที่เรียกกันว่าหอน คือ เสียงเป่ เสียงยุบ เสียงทุบ เสียงจึก และเสียงบีบหน้ากลอง โดยลักษณะการบรรเลงกลองกันยาว

หรือกลองปู่เจ้แม่กแบ่งโอกาสการใช้งานเป็น 2 ข้อ แต่หลัก ๆ คือ กลองปู่เจ้หรือกลองกันยาวในงานประเพณีต่าง ๆ และกลองปู่เจ้หรือกลองกันยาวประกอบการแสดง ได้แก่

1) กลองปู่เจ้หรือกลองกันยาวในงานประเพณีต่าง ๆ มักพบในงานปอยส่างลองหรืองานบวชลูกแก้ว ซึ่งบ้านไหนมีลูกชายก็จะนิยมให้มาบวช โดยการจัดงานที่วัดในตำบลทุ่งยาว จะจัดเป็นซุ้มไม้คาเป็นซุ้มเล็ก ๆ มีการนำเอาวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้มาตกแต่ง และมีขันเงินวางไว้หน้าซุ้มเพื่อให้คนมาร่วมงานร่วมกันนำเงินมาสมทบทุน และจุดสำคัญอีกประการหนึ่งคือแต่ละซุ้มก็จะมียางกลองปู่เจ้ที่เป็นของซุ้มตัวเองมาบรรเลงบางซุ้มก็จะมีเครื่องดนตรีประกอบกับการเล่นฉาบฉิม บางซุ้มก็เอานกกิ้งกะหรี มาร่วมแสดงด้วย แต่ละซุ้มก็จะผลัดกันเล่นผลัดกันพัก บางซุ้มก็จะตีร่วมกับซุ้มข้าง ๆ

2) กลองปู่เจ้หรือกลองกันยาวประกอบการแสดง ด้วยทำนองที่ครึกครื้นสนุกสนานและเร้าใจในจังหวะกลองปู่เจ้หรือกลองกันยาวที่ย้ำจังหวะที่สะท้อนถึงอารมณ์ผู้ชม จึงทำให้บทบาทของกลองปู่เจ้หรือกลองกันยาวได้ถูกนำไปประยุกต์เข้ากับการร่ายรำต่าง ๆ เช่น การฟ้อนนกกิ้งกะหรี การแสดงฟ้อนเจิง การตบมะผาบ และการแสดงฟ้อนดาบ เป็นต้น

วงกลองกันยาวเป็นวงกลองวงหนึ่งที่มีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวไทยใหญ่ค่อนข้างมากในสมัยอดีตวงกลองกันยาวมักจะประกอบด้วย กลองกันยาว ฉาบหรือแข่ง และมวงหรือโหม่ง 2-3 ใบ ซึ่งเป็นวงเล็ก ๆ เหมาะแก่การพกพาหรือขนย้ายอุปกรณ์ ในสมัยปัจจุบันมีการใช้ฆ้องราวหรือภาษาไทใหญ่เรียกว่ามองเครื่อง

นอกจากกลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้แล้วเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงร่วมกับกลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้ที่สำคัญคือฆ้องราวหรือมองเครื่อง ซึ่งอดีตจะใช้โหม่งเป็นลูกในการร่วมบรรเลงวงกลองปู่เจ้ มักจะใช้ 4 ถึง 5 ลูก แต่ในปัจจุบันด้วยความเรียบง่ายของการบรรเลงและประหยัดคน โดยฆ้องราวมักจะประกอบไปด้วยฆ้อง 5-7 ลูก โดยมีลูกที่ใหญ่ที่สุดเรียกว่า “ฆ้องแม่” เป็นเสียงหลักในการคัดเลือกเสียงฆ้องใบอื่น ๆ

โดยฆ้องราวหรือมองเครื่องใบที่ 1 ถึง 6 จะมีบันไดเสียงที่ห่างคล้าย ๆ กัน ฆ้องแม่และฆ้องลูกใบที่ 1 จะห่างเป็น 1 ช่วงเสียง (1 Octave) และฆ้องแม่จะห่างกับฆ้องลูกใบที่ 2 เป็น 2 ช่วงเสียง (2 Octave) และเสียงของลูกฆ้องใบที่ 1 และใบที่ 2 ก็ห่างกัน 1 ช่วงเสียง (1 Octave) ลูกซัดที่ 1 ก็ห่างกับฆ้องแม่อยู่ 5 เสียงซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการประสานเสียงแบบคู่ 5 Perfect ฆ้องซัด 1 ก็ห่างจากฆ้องซัดลูกที่ 2 อยู่ 1 ช่วงเสียง (1 Octave) และห่างจากฆ้องซัดลูกที่ 3 อยู่ 2 ช่วงเสียง (2 Octave) ฆ้องซัดลูกที่ 2 และ 3 ก็ห่างกันอยู่ 1 ช่วงเสียง (1 Octave)

จากองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่และจากความคิดเห็นของคนในชุมชน พบว่ามีการจัดการเรียนการสอนกลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้ ซึ่งเป็นกลองที่ใช้ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและความบันเทิงของชาวไทยใหญ่มายาวนาน โดยใช้กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งโป่งมิตรภาพที่ 78 เป็นฐานในการจัดการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมไทใหญ่

การอภิปรายผล

สถาบันไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน (Tai Yai International Education Mae Hong Son Community College, 2011) ได้อธิบายว่า ชาวไทใหญ่ หรือ ฉาน หรือ ฉาน เป็นกลุ่มชาวไทใหญ่กลุ่มหนึ่งที่อยู่ในเขตพม่า ตอนใต้ของจีน และภาคเหนือของประเทศไทย บางท่านว่า คำว่า ฉาน คือที่มาของคำว่า สยาม ในพม่า มีรัฐใหญ่ของชาวไทใหญ่ ชื่อ รัฐฉาน (Shan state) ชาวไทใหญ่ในพม่า บางกลุ่มต้องการอิสระจากการปกครองของรัฐบาลพม่า จึงจับอาวุธขึ้นต่อสู้ คำว่า “ไทใหญ่” เป็นชื่อที่ชาวไทใหญ่คุ้นเคยมานาน ซึ่งควบคู่กับคำที่ชาวไทยใหญ่มักใช้ชื่อนานนามตนเองว่า “ไทใหญ่น้อย” แต่นอกเหนือ จากชาวไทใหญ่ในประเทศไทยแล้ว ไม่มีคนรู้จักคำว่า ไทใหญ่ ชาวไทใหญ่เรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” (ออกเสียงว่าชาวไทใหญ่) เช่นเดียวกับชาวไทใหญ่เราเรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” ไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” หรือ “ชาวไทใหญ่” นั้นมีมาก และจะจำแนกกลุ่มด้วยการเพิ่มคำขยายเช่น ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่แดง ไทใหญ่ขาว ไทใหญ่ใต้ ไทใหญ่เหนือ เป็นต้น

ชาวไทใหญ่เรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” จีนฉื่อ พวกพินเงิน (หยินฉื่อ) พวกพินดำ (เฮยฉื่อ) และยังมีชื่ออื่น ๆ เช่น เหลียว หลาว หมางหมาน พวกเยว่ร้อยเผ่า และหฺยี่ เป็นต้น จีนจะมีการเรียกชื่อชาวไทใหญ่เปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ในกลุ่มของไทใหญ่ก็มีชื่อเรียกออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้อีกหลายกลุ่มตามถิ่นที่อยู่ เช่น ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพม่า มักเรียกชาวไทใหญ่ที่อยู่ในเขตประเทศจีนว่าเป็นไทใหญ่แซหรือไทใหญ่จีน เพราะพวกเขาสามารถพูดภาษาจีนได้และรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมจีนหลายอย่าง ตั้งแต่ภาษา วิธีการกินอาหาร ด้วยตะเกียบ การตั้งบ้านเรือนแบบติดพื้นและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ในขณะที่ชาวไทใหญ่ในจีนมักจะเรียกตนเองว่าเป็นไทใหญ่เหนือด้วยถือว่าตนอยู่ทางเหนือของแม่น้ำคง (สาขาของแม่น้ำสาละวิน) และจะเรียกชาวไทใหญ่ในพม่าว่าเป็นไทใหญ่ใต้

ชาวไทใหญ่เป็นผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และมีนิสัยชอบทำบุญทำทาน ถวายภัตตาหาร รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้แด่พระภิกษุเพื่อใช้ในกิจการของพระศาสนา โดยชาวไทใหญ่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่อิงตามเดือนต่าง ๆ การที่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ยังคงอยู่และดำรงไว้ได้อย่างต่อเนื่องเพราะชาวไทใหญ่นำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมติดตัวไปด้วยในทุกที่ที่ตนเองย้ายถิ่นฐานหรืออาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท รวมถึงความสามัคคีและศรัทธาอันแรงกล้าในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงก่อให้เกิดการรวมตัวกันจำนวนมากในงานบุญหรือประเพณีต่าง ๆ

จากผลการประชุมกลุ่มย่อยโดยวิธีการ SWOT analysis ข้างต้น ชาวบ้านในชุมชนมีข้อเสนอเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

1) การศึกษารวบรวมความรู้ด้านวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม เพื่อทำให้ทราบบริบททางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในพื้นที่ ตลอดจนศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และสังคม

2) การอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่เป็นกระบวนการระยะยาว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสถานศึกษาในท้องถิ่นสามารถบรรจุเป็นโครงการหรือกิจกรรมในภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมเยาวชนให้เข้าใจและซาบซึ้งในวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ รวมถึงการได้องค์ความรู้อันโดดเด่นด้านดนตรีไทใหญ่ที่ดำรงอยู่ในตำบล

ทุ่งยาว อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ วงกลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้า ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมหลักของชาวไทใหญ่จนสามารถเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทใหญ่เลยก็ว่าได้

3) ชุมชนชาวไทใหญ่มักจะนำกลองปู่เจ้าหรือกลองกันยาวมาเล่นในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าเสียงฆ้องเสียงกลองคือเสียงมงคล เมื่อเทวดาได้ฟังจะเกิดความสุขกายสบายใจ จึงสามารถพบเห็นได้จากงานในวันสำคัญต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นจังหวัดที่เลื่องชื่อลือชื่อนามทางด้านวัฒนธรรมไทใหญ่ และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมนี้ยังถือเป็นจุดขายที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดแม่ฮ่องสอนอีกด้วย อีกทั้งคนในชุมชนชาวไทใหญ่ทุกคนแทบจะสามารถบรรเลงกลองกันยาวและพ้องเงิงได้ เนื่องจากลีลาที่อ่อนช้อยประสานกับการทำท่าทางที่เป็นกระบวนการต่อสู้ที่สามารถใช้ได้จริงทำให้เกิดประเพณีการประลองพ้องเงิง จนในที่สุดก็ถูกยกมาเป็นการแสดงในงานต่าง ๆ และยังที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน

4) ด้วยพื้นฐานสังคมที่มีคนในชุมชนสนับสนุนเป็นจำนวนมาก ทำให้การแสดงพ้องเงิงประกอบวงกลองกันยาวได้ถูกเผยแพร่และกำหนดให้เป็นแบบแผนในเวลาต่อมา ซึ่งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยถ้าผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมไม่เผยแพร่วัฒนธรรมของตัวเองให้ผู้อื่นรับรู้ ดังคำพูดของนักดนตรีวิทยาหลายท่านที่ได้กล่าวว่า “คนไปไหนวัฒนธรรมก็จะไปด้วย” เนื่องจากคนไทใหญ่บางกลุ่มได้อพยพจากแม่ฮ่องสอนมาอยู่เชียงใหม่ ด้วยความคิดอนุรักษ์ของคนไทยจึงได้นำวัฒนธรรมของตนเองมาแสดงในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ จึงเกิดการหิบบัณฑิตทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น

ประเพณีและความเชื่อเป็นอีกหนึ่งหนทางในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วและวัฒนธรรมที่รับเข้ามา ต่างเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมและสืบทอดต่อ ๆ กันมาของคนในชุมชน ดังนั้นหน้าที่หลักของกลองปู่เจ้าหรือกลองกันยาวก็ยังเกี่ยวกับงานประเพณีต่าง ๆ ที่ยังใช้การบรรเลงกลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้าในการดึงดูดกลุ่มคนจากที่ต่าง ๆ ให้มาเที่ยวชมได้ เราจึงสามารถแบ่งบทบาทของกลองปู่เจ้าหรือกลองกันยาวได้เป็น 2 ข้อหลัก จากข้อความข้างต้นคือ

- 1) กลองปู่เจ้าหรือกลองกันยาวในงานประเพณีต่าง ๆ
- 2) กลองปู่เจ้าหรือกลองกันยาวประกอบการแสดง

ชาวไทใหญ่ในพื้นที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีของตน ซึ่งจัดการเรียนการสอนกลองกันยาวหรือกลองปู่เจ้า ซึ่งเป็นกลองที่ใช้ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและความบันเทิง โดยใช้กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งโป่งมิตรภาพที่ 78 เป็นฐานในการจัดการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมขึ้นที่วัดและชุมชน อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้เยาวชนได้แสดงออกในงานบุญหรืองานประเพณีต่าง ๆ สอดคล้องกับ Pitupumnak (2017) ได้กล่าวว่า การศึกษาดนตรีชุมชนว่าเป็นแนวคิดที่ผสมผสานความเข้าใจทั้งด้านวัฒนธรรมและการศึกษาเข้าด้วยกัน ดนตรีในชุมชนมีหลายลักษณะ เช่น การสร้างสรรค์ผลงานดนตรี การสอนดนตรี การแก้ไขปัญหาทางสังคมด้วยดนตรี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Rungrueang (2001) กล่าวว่า วัฒนธรรมใดที่มีความแข็งแกร่งเนื่องจากสืบเนื่องยาวนานก็จะมีศักยภาพในการดัดแปลงวัฒนธรรมอื่น ๆ มาใช้ประโยชน์ในวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยไม่มีผลกระทบที่จะทำให้วัฒนธรรมของตนเองนั้นเสียหาย หากแต่จะทำให้วัฒนธรรมของตนเองเจริญก้าวหน้าและดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งขึ้น

ข้อดีของการเรียนการสอนดนตรีในชุมชนคือ เด็กหรือเยาวชนที่มาเรียนได้อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ซึ่งจะคอยขัดเกลาลักษณะนิสัยต่าง ๆ ทั้งยังช่วยเป็นหูเป็นตาในการสอดส่องดูแลเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น ทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควร เมื่อชุมชนเกิดการรวมตัวกันในการจัดกิจกรรมใด ๆ ก็มักสร้างความสามัคคีให้แก่คนในชุมชนนั้น ๆ และการเรียนการสอนดนตรีของชุมชนนี้ยังได้เรียนรู้แนวคิดของผู้รู้หรือนักปราชญ์ชุมชนได้โดยตรง รวมถึงได้ช่วยสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมดนตรีชนชาติของตนให้คงอยู่สืบไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Subinmit (2004) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลองกันยาว: เครื่องดนตรียาวไทใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่พบว่า สังคมวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ใช้กลองกันยาว ทั้งในงานประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน และประกอบ การฟ้อนต่าง ๆ นอกจากนั้นยังถูกนำไปใช้ในสังคมอื่น ๆ เช่น ในสังคมและวัฒนธรรมของชาวล้านนาด้วย เช่นเดียวกับ Inthaniwet (2014) ที่เสนอว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางดนตรีในเชิงสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเด็นปัจจัยที่ช่วยสร้างสรรค์แนวคิด พบว่ามีการนำแนวคิดในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตนมาเผยแพร่ ถ่ายทอดออกมาเป็นกิจกรรมรื่นเริงทางดนตรี ด้านสถานภาพของนักดนตรีพบว่านักดนตรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป และเล่นดนตรีในช่วงที่มีเทศกาล บทบาทของดนตรีในเชิงอนุรักษ์ทางสังคม สื่อออกมาในลักษณะการบอกเล่าเรื่องราวประเพณีวัฒนธรรมในอดีต การแสดงประกอบนิยมนำตัวในชุดพื้นเมืองดั้งเดิม มีการประยุกต์รูปทรงบ้างตามสมัยนิยม แต่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบการแสดง การแต่งกาย และภาษาไว้ได้อย่างดี และควรมีการรวมกลุ่มจัดตั้งชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยให้เยาวชนเป็นแกนนำ และมีผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชน ตลอดจนชาวบ้านในชุมชนเป็นที่ปรึกษาซึ่งสอดคล้องกับ Decharin (1984) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐและหมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งในรูปส่วนบุคคลกลุ่มคนชมรม สมาคมมูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้บุคคลภายนอกได้รู้จักอย่างกว้างขวาง มีการบันทึกบทเพลง และทำเป็นเอกสารให้ความรู้ประกอบ มีแผนงานและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ถูกต้องตามหลักประเพณีให้กับเยาวชนในชุมชน และควรมีการจัดชั่วโมงเรียนปฏิบัติเครื่องดนตรี หรือขับร้องดนตรีชาติพันธุ์ให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่มีเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ศึกษาอยู่ ดังปรากฏในงานของ Phonprasit (2006) ที่พบว่าการศึกษาเครื่องดนตรียาวประกอบการฟ้อนมีปรากฏกระสวนทำนอง 16 รูปแบบจำแนกได้ 2 กลุ่ม การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบ ปรากฏกระสวนทำนอง 22 รูปแบบ มีการเลือกใช้เสียงที่ดังมากที่สุดคือ เสียงเป็ง การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนมมีสำนวนต่าง ๆ ประกอบกับสำนวนที่ลดรูปหรือทอนและลักษณะถามตอบ การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนโตใช้เสียงเป็งและยังคงรูปแบบการลดรูป การตีกลองกันยาวประกอบการแห่มีความหลากหลายและพบการกำมือทุบลงหน้ากลองเป็นเสียงทุ้ม

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะพื้นที่ โดยผลการวิจัยพบว่า ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ มีการตั้งรกรากยาวนานกว่า 200 ปี มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการทำการเกษตร และมีวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่เช่นเดียวกับพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อื่น ๆ วงดนตรีที่นิยมบรรเลงในงานประเพณีต่าง ๆ มากที่สุดคือ วงกลองกันยาว ซึ่งประกอบไปด้วยกลองกันยาว มอังก้า (ฆ้องชุด) และฉาบ เป็นวงดนตรีที่ใช้เพื่อความบันเทิง ตลอดจนใช้ในขบวนแห่ต่าง ๆ ของชุมชน

ดังนั้นแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะสามารถดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปได้นั้นพบว่า ชุมชนตลอดจนสถานศึกษาในท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยบูรณาการวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ร่วมกับการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ทั้งรูปแบบของรายวิชาเสริมหลักสูตร และรูปแบบของกิจกรรมชมรม เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้สัมผัสวิถีวัฒนธรรมไทใหญ่ผ่านดนตรี ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทใหญ่ในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ตลอดจนระยะเวลา ดังนั้นหากมีระยะเวลาตลอดจนพื้นที่ในการถ่ายถอดมากขึ้นก็จะทำให้ผลการวิจัยรอบด้านมากขึ้น

1.2 อำเภอปายเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงทำให้วัฒนธรรมแบบล้านนาและไทใหญ่ไหลเลื่อนหากัน จึงเกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรมขึ้น ผลของการวิจัยจึงปรากฏว่ามีวัฒนธรรมดนตรีล้านนาปะปนอยู่ด้วย

1.3 การเลือกสถานที่ถ่ายถอดวัฒนธรรมดนตรี ควรเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากนักเรียนในระดับชั้นนี้มีพัฒนาทางด้านร่างกายที่เหมาะสมกับขนาดของเครื่องดนตรี และนักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการบูรณาการการศึกษาพื้นที่ต่าง ๆ ในอำเภอปายให้ครบทุกตำบล

1.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่อื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย

1.3 ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่อำเภอปาย ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันทุกวิถีทาง เพื่อให้วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่สามารถดำรงคงอยู่และสืบทอดไปยังกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ไม่สูญหายไปตามกาลเวลา

1.4 สถานศึกษาในท้องถิ่นควรจัดให้มีการบูรณาการวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ในรูปแบบของรายวิชาสาระศิลปะ หรือการจัดให้มีกิจกรรมชมรม เพื่อให้ นักเรียนและเยาวชนรุ่นใหม่ได้รับรู้ ให้ความสนใจ และเห็นคุณค่าของวิถีวัฒนธรรมไทใหญ่โดยมีดนตรีเป็นสื่อกลาง จะทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนและถาวร

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ ทำให้ได้แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่งผลให้ชุมชนตลอดจนสถานศึกษาในท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการบูรณาการวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่กับการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ทั้งรูปแบบของรายวิชาเสริม

หลักสูตร และรูปแบบของกิจกรรมชมรม เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ซึมซับวิถีวัฒนธรรมไทใหญ่ผ่านดนตรี ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทใหญ่ในด้านต่าง ๆ ต่อไป

References

- Decharin, P. (1984). *Policies and Strategies for Community Participation in the Present Development Strategy in Develop People Participation*. Bangkok: Saksopha Printing. (In Thai)
- Inthaniwet, O. (2014). Music of Tai Khen, Tai Lue and Lahu Ethnic Group in Ban Du Municipality, Chiang Rai Province. *Area Based Development Research Journal*, 6(3), 107-108. (In Thai)
- Kanjanaphan, A., & Samniang, C. (2016). Livelihood of Thai Cross-border Migrants: Construction of Identities and Citizen and Citizenship in Cultural Space. *Social Science*, 28(1), 111-153. (In Thai)
- Mae Hong Son Municipality Office. (2012) *Poy Lern Sib-Ed festival (Chong Phara festival)*. Retrieved from <http://www.mmhs.go.th/index.php/tredition/272-2> (In Thai)
- Phonprasit, K. (2006). *Northern Thai Classical Music Culture*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Pitupumnak, K. (2017). Content and Teaching-Learning Process in Community Music Education in Chiang Mai province, Thailand. *Journal of Fine Art, Chiang Mai University*, 8(2), 265-302. (In Thai)
- Rueangwiset, P. (1994). *Mae Hong Son*. Bangkok: Darnsutha Press. (In Thai)
- Rungrueang, P. (2001). *Higher Education Thai music (32nd)*. Bangkok: Mahidol University. (In Thai)
- Subcommittee on Culture of Mae Hong Son Province. (2011). *Thai Yai*. Retrieved from <http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=52> (In Thai)
- Subinmit, S. (2004). *Klong Kon Yao: The Instrument of Tai Yai in Mae Hong Son*. (M.Ed. Mahidol University. (In Thai)
- Tai Yai International Education Mae Hong Son Community College. (2011). *Tai Yai*. Retrieved from <http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=52> (In Thai)
- Yuangsri, T. (1997). *Music, Singing, Lanna Dance*. Chiang Mai: Surinrong Book Center. (In Thai)